

LIJEČNIK

Isak je ležao u mraku. Široko otvorenim očima zurio je u tamne sjenke na zidu koje su poigravale kao nestašne figure. Oprezno je podigao desnu ruku i spustio je kraj sebe. Sara još spava. Mirna je. Neka spava. Treba da se odmori. Jadna, toliko je prestrašena. Alberta su joj odveli prije dva mjeseca, jedinog brata. Otada stalno plače...

Svemu tome se ne vidi kraj! Šta će s nama biti? Djeca su već odrasla, ali i ona su izgubljena. Niko ne zna koliko će rat još trajati. Koliko će taj prokleti Hitler vladati? A nesreća je izbila iznenada. Čini mi se da sanjam. Sada mi je 60 godina. Punih 35 godina radim kao liječnik u gradskom fizikatu i niko mi još riječ nije primjetio u radu. Ja i Sara smo se kako tako probijali kroz život. Drugačije bi bilo da sam imao privatnu praksu, a ovako smo sve skucali od plate. Skolovao sam djecu, učinio ih ljudima... i sada...? Kao da je svemu došao kraj. Na ulici ne smijem da se pojavim kao od šuge da bolujem! Tri mjeseca okupacije zatrovala su nam život. Bojim se ljudima u oči pogledati! Zašto? Zašto? Jesam li ja koga ubio? — Ove poslednje misli su bile izrečene glasno i Isak je preplašeno pogledao Saru.

— Dobro je. Nije se probudila. Baš je dobro što je zaspala. San će je malo osviježiti. Jadna moja Sara... kakvu je starost dočekala. Ja joj ne mogu pomoći... neee mooguuu niiištaaa!

Vrtio se po krevetu, znojio, uzdisao, tražio izlaz, ali ga nije našao. Bojao se sutrašnjice. Nije znao šta ona donosi, ali je slutio zlo. Nikada život nije bio tako neizvestan kao sada. Sudija Papo kaže da je Hitler za tri mjeseca gotov. Možda... sudija je pame-tan čovjek... on zna šta govori...

Tri mjeseca se još mogu nekako izdržati. Valjda će se i taj logor moći progurati. Treba samo paziti da se čovjek ne prehladi. Uzeće toplo rublje. A ako ne ode u logor, od čega će živjeti? — Penziju su mi oduzeli... a 35 godina sam radio kao crv. Ja imam pravo na penziju... ja sam radio... ja...

Isak je zajecao. Plakao je kao dijete od jada i nemoći. Možda ga je bolila nepravda, možda se bojao sutrašnjice... neizvjesnost je strašna. Ima 60 godina. Liječnik je. Uvijek je svakome pomagao. Zašto su ga sada odbacili? Penziju su mu oduzeli, govore da će sve poslati u logor, zašto, kome su oni šta skrivili?

I postavljao je naivni starac pitanje za pitanjem kao dijete koje oca pita — „Šta je to nepravda? Šta znači to, tata, sloboda?“ — a on je i bio dijete pred krutom realnošću života.

— Isak, zašto plačeš?

— Ne plačem, spavaj, Saro, spavaj!

— Kako ću da spavam kad ti plačeš?

— Aftaha, Saro, aftaha!¹⁾

*

U sobu su prodrli prvi jutarnji zraci zamjenjujući igru mračnih sjenki koju je izazivalo ljuljanje ulične lampe.

Sara je u kuhinji prala rublje, a Isak je još ležao u krevetu. Neko je pozvonio. Oštar zvuk električnog zvona kao da je napeo svaki Isakov živac. Digao se iz kreveta blijed kao smrt i u kuhinji se sreo sa Sarom koja ga je, premrla od straha, šuteći gledala; blijeda, drhtavih ruku pokrivenih sapunicom.

— Isak, treba da otvorimo.

— Otvorićemo, Saro, u ime boga.

Prišao je vratima šapćući riječi molitve. Smjelim pokretom pritisnuo je bravu na vratima i ugledao... običnog čovjeka. Osjetio je kao da mu je sa srca pao težak kamen. Ipak nije ustaša. Odahnuo je. Iza kuhinjskih vrata virila je preplašena Sara.

— Izvolite, — reče Isak neznancu.

— Jeste li vi doktor Isak Abinum?

— Ja sam.

— Moje je ime Radović. Sjećate li me se? Prije pet godina, u zimu, spasil ste mi dijete. Sigurno se sjećate. Moja žena će opet roditi. Svakoga časa... dodite, doktore. Preklinjala me da vas pozovem... samo vas... platiću vam... sve što imam.

— Nije zbog novca, dragi gošpodine. Ali ja više ne radim u fizikatu. Zabranili su mi da budem ljekar, — reče Isak. Gledao je u neznanca nastojeći da se prisjeti njegovog lika. — Odakle ste vi? — upita ga nakon kraće stanke.

— Odavde, iz Sarajeva. Radnik sam u željezničkoj radioni. Stanujem tu, blizu, u Dobrovoljačkoj! — Gledao je preklinjući u Isaka kao da od njega zavisi sve.

— Znete, ja već tri mjeseca sjedim besposlen. Htio bih nešto da radim. Ne mogu ovako besposlen. Ne treba da mi plate, nek mi daju da jedem i da radim. Ja 35 godina radim i sad odjednom besposlen... ja sam ljekar.

¹⁾ Biće bolje, biće bolje.

Gledao je i Isak njega kao da od ovog skromnog posjetioca traži riješenje. Svako od njih je imao svoju brigu i svako je tražio izlaz.

— Eto, vidite, — nastavi Isak. — Vi znate da sam dobar ljekar. Ako nisam dobro, a ono zlo sigurno nikome nisam učinio...

— Hoćete li doći, doktore? Žena može svakog časa da rodi.

— Kažem vam da sam Jevrej, da mi ne daju da...

— Mene se to ne tiče. Za mene ste doktor, i to najbolji doktor. Ja i moja žena samo vama vjerujemo. Pomozite mojoj ženi, ona će bez vas umrijeti!

Neznanac je kleknuo pred Isaka. To je već bilo previše i za Isakovu odlučnost da poštuje zakon.

— Dobro, gdje stanujete?

— Dobrovoljačka 37. Prizemno, — odgovori ovaj kroz očajan osmijeh.

Pošli su. Radnik je otišao u fizikat da, na izričiti Isakov zahtjev, traži dozvolu za ljekarsku intervenciju, a Isak u Dobrovoljačku 37.

Isak je sada slobodnije koračao ulicom. Odakle ova hrabrost? On sada vrši liječničku dužnost. Ne može mu niko reći da je besposlen. Pomoći će ženi, i oni u fizikatu će videti da im je Isak opet potreban. Najgore je biti prezren, odbačen, a bez osjećanja krivice. Zašto ga opet ne uzmu u fizikat? Radiće od jutra do mraka. Možda je u tim mislima bilo želje za normalnim tokom života, a možda nešto i straha. Onog prikriivenog straha koji ga je svakog časa gušio i čiju je težinu stalno osjećao. Možda je to neizvjesnost?

— Stari, stani!

... Radio bih od jutra do mraka jer...

— Stari, stani!

Isak osjeti težak udarac rukom po vratu. Stao je. Noge su mu se tresle od straha i uzbuđenja.

— Stao sam... stao sam, — jedva promuća Isak.

— Gdje ti je značka? — upita ga drsko mladi, nakicošeni ustaša koji je u svojoj novoj uniformi izgledao kao lutka iz izloga neke konfeksiske radnje. Nije mogao imati više od 16 godina.

— Tu je, — promuća Isak pokazujući na žutu značku.

— Stavi je da se bolje vidi. Jedva sam primjetio da si Židov!

— Jesam... Jevrej sam... i ne stidim se, — odgovori odlučno Isak.

— Ne boj se, stari, neću ti ja ništa. Treba samo da mi poneseš jedan kofer. Opet ću te pustiti...

— Ali ja idem bolesnoj ženi... tu, u Dobrovoljačkoj 37. Ona će da rodi. Ja sam ljekar... znate...

— Nemoj sad da se vadiš, stari. Važan sam ja! Ja sam vlast. Mene moraš da slušaš. Dođi sa mnom ili...

— Hoću... ponijeću vam kofer, ali samo da se navratimo do žene... desetak minuta, dođite sa mnom... ne lažem vam...

— Zaveži i hajdemo! — dreknu balavac zauzevši pozu malog firera. Prolaznici su ispod oka posmatrali objiesnog balavca koji se derao na starca kao na psa.

Isak je otišao sa njim. Tridesetak metara dalje ušli su u jednu novogradnju i popeli se na drugi kat. Zaustavili su se pred stanom na čijim je vratima pisalo „Z. Danon-trgovac“. Ustaša je izvadio iz džepa ključeve i otvorio stan. U unutrašnjosti stana vladao je pravi dar-mar. Ormani otvoreni, izbačena odijela i ostala odijeca, probušeni zidovi i parketi u nadi da će se otkriti sakriveni nakit. Na perziskom tepihu proliveno vino i masa neizgorjelih cigareta od sinočne pijanke. Kofer je stajao u uglu hodnika. U njemu su se nalazile pokradene stvari iz stana.

— Stavi to na leda, stari, — naredi ustaša.

— To je teško za mene, sine, ja imam 60 godina.

— Nosi ga i ne pričaj mnogo, — okide ustaša.

Isak je s teškom mukom podigao kofer. Dvapat mu je padao na zemlju dok nije uspio da ga položi na leda. Dok su silazili niz stepenice iz kofera se čuo zveket staklarije. Prvi je išao Isak, a za njim šesnaestogodišnji ustaša. Izbili su u glavnu ulicu. Bila je nedjelja. Svijet, obučen u praznično odijelo, šetao je tog sunčanog jutra ispunjujući u gustim redovima obe strane ulice. Isak i ustaša su koračali kraj pločnika. Neki od prolaznika prepoznase doktora i šapatom izgovoriše njegovo ime. Iza Isaka, koji je stajao pod težinom kofera, ustaški omladinac je veselo koračao.

— Zdravo, Mirko! Ko ti je to, Mirko? — doviknuli su ustaši neki mladići i djevojke sa korzoa, vjerovatno njegovi prijatelji.

— Židovski konj, samo stara raga, — odgovorio im je šeretski Mirko.

Bilo mu je drago što su ga prijatelji vidjeli. Uniforma mu divno stoji, a pored toga on je sada i vlast. Da, on je vlast. Da hoće, mogao bi ovog doktora nogom da udari u stražnjicu. on, koji je prije drhtao pred profesorom. Kad bude stavio one dvije bombe za pas, izaći će pred direktora gimnazije i reći mu: „Dosta mi je vašeg komandovanja! Može se živjeti i bez vaše gimnazije. Prijavio sam se u Francetićevu legiju!“

Pa onda Ankica. Ova će puknuti od muke kad ga vidi u uniformi. On je prvi od drugova obukao ustašku uniformu. Neće je ni pogledati. Dosta mu je prkosila.

Isak se znojio, stenjao, jaukao, ali je kao neko staro magare uporno podnosio muke. Da li je to bio onaj stoicizam koji je vjekovima održavao njegovu rasu uprkos svih progona? Nije osjećao težinu kofera koliko težinu srama. Nisu ga bolila leđa koliko ga je bolilo srce. Zar ljudi mogu da budu takvi? Zar on da bude ruglo u tom gradu gdje je 35 godina liječio ljude? Zar da ga sada, pod starost, vuku kao mazgu kroz ulice? Plakao bi Isak, zubima grizao kamen, ali ga je neka neumoljiva sila gonila da dalje ide. Teturao se, obeshrabren i osramoćen, izgubivši posljednju nadu da će ga ikada gledati kao čovjeka.

U suterenu Dobrovoljačke 37 previjala se jedna žena u porođajnim mukama. Zabrinuti muž, suzna pogleda i nemoćnog izraza, gledao je čas u nju a čas u pravcu vrata.

— Doktor je obećao da će doći, zašto ga nema?

Uzeo je jednu krpu, umočio je u hladnu vodu i stavio na ženino čelo. Ona ga nije vidjela. Sve joj se vrtjelo ispred očiju. Jaki porođajni bolovi parali su joj utrobu. Očajni muž sjede kraj žene i klo-nulo spusti glavu. Jauk u sobi. Čuli su se nečiji koraci. U sobu je utrčao zadihani Isak. Prljav, raščupan, oznojen, i poletio prema ženinom krevetu...

Nakon desetak minuta u sobi se čuo piskavi plač novorođenčeta.

— Muško je, doktore, muško je!

— Muško je, — ponovi ozarena lica Isak, kao da se njemu rodio sin.

— Oh, šta bih ja bez vas, — uzviknuo je sretni otac i bacio se Isaku u zagrljaj. — Eee, da su svi ljudi kao vi...!

A Isaku su plamtjele oči. Ipak nije sve izgubljeno. Još ima ljudi koji ga smatraju čovjekom. Nisu svi ljudi tako zli...

To je bio posljednji put da je Isaka neko zagrlilo, jer otada pa do smrti u logoru ljudi su ga častili udarcima!